

Lunds kommuns handlingsplan mot våldsbejakande extremism (VBE) 2021-2024.

Inledning

Lund ska vara en kommun där människor känner trygghet, där mänskliga rättigheter gäller för alla oavsett kön, ålder, funktionsförmåga, sexuell läggning och etnisk eller religiös tillhörighet. Enligt program för trygghet och säkerhet syftar Lunds kommuns trygghetsfrämjande arbete till att minska oönskade händelser och risker, samt att öka tilliten till kommunens verksamheter och verka för ett samhälle utan våld och förtryck.

I kommunens program för trygghet och säkerhet, antagen av KF feb 2020, är det fastslaget att Kommunstyrelsen ska samordna och inrikta kommunens brottsförebyggande arbete, genom lokalt brottsförebyggande råd (LBRÅ), samt genom **arbetet mot våldsbejakande extremism**, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Kommunstyrelsen ansvarar för samverkan, erfarenhetsutbyte och kunskapsöverföring mellan nämnder och bolag inom dessa områden i syfte att minska förekomsten av brott och att bidra till ökad trygghet i Lunds kommun.

Lunds kommuns program för trygghet och säkerhet utgår ifrån nationella viljeinriktningar inom säkerhetsområdet, vilka bedrivs för att värna fyra vägledande principer. *Enligt princip 2 -individens trygghet och säkerhet*, ska Lunds kommuns trygghets- och säkerhetsarbete ha fokus på att värna de som bor, vistas och verkar i Lunds kommun.

Arbetet mot våldsbejakande extremism beskrivs i sin tur i Lunds kommuns handlingsplan för våldsbejakande extremism, som kommunstyrelsen fastställde i februari 2016. Lägesbilden avseende våldsbejakande extremism har dock under de senast fyra åren förändrats både internationellt, nationellt och lokalt varav denna aktualisering;

Handlingsplan mot våldsbejakande extremism 2021-2024.

Målgruppen som handlingsplanen mot VBE riktar sig mot är personer och/eller grupper som praktiserar våld i syfte att främja sina politiska och/eller religiösa ståndpunkter. Aktuella grupperingarna är;

Den högerextremistiska vit makt miljön
Den vänsterextremistiska autonoma miljön
Våldsbejakande religiösa extremist miljöer

Handlingsplanen inkluderar all form av våldsbejakande extremism och alla åldrar, men har ett särskilt fokus på barn och unga, 0-24 år.

Samverkan

Mot bakgrund av ämnets vida problematik är det uppenbart att det inte är någon myndighet, förvaltning eller organisation som kan arbeta med denna fråga ensam och nå ett lyckat resultat. All vålds- och brottsbekämpning (oavsett om det handlar om våldsbejakande extremism, kriminalitet, missbruk, familjevåld eller offentligt våld) sker utifrån två syften; dels för att skydda omgivningen /samhället/demokratin i stort och dels för att stödja förändring hos enskilda individer i syfte att minska återfall. Landets säkerhet skall skyddas, främst av Säpo. Brottslighet ska fångas upp och utredas av polisen. Rättssystemet ska döma. Kommunerna m.fl. ska jobba förebyggande men också upptäckande/förhindrande, motiverande och bedriva förändringsarbete (vårda/stödja).

Det krävs ett helhetsperspektiv där samhällets olika myndigheter, förvaltningar och organisationer måste samverka. Det behövs olika samverkans forum, både på nationell- och lokal nivå. T.ex. informationsdelning mellan Säpo och den öppna polisen, när man tar fram lokala lägesbilder och upprättar handlingsplaner, samt bedriver ett operativt arbete på så väl individnivå som vid preventionsarbete eller spridning av information. Samverkan behöver ske strukturerat, systematiskt och vardagsnära, både i det preventiva arbetet och i arbetet med barn och unga i behov av insatser från flera aktörer. Tillsammans ska alla motverka samtliga VBE-målgrupper genom att skydda, förhindra och förändra!

De effektivaste insatserna för att motverka våldsbejakande extremism, inom samtliga grupperingar, återfinns på samhälls- och gruppnivå (universell och selektiv prevention). Därför ska insatser primärt riktas mot dessa nivåer. När det gäller hantering av individer ska dessa främst hanteras av polisen och kommunens socialförvaltning. Polisen utreder brott och socialförvaltningens myndighetsenhet utreder och bedömer risk- och skyddsfaktorer samt beviljar eventuella insatser utifrån gällande lagstiftning. Arbetet ska ske inom befintliga verksamheter och det görs enskilda bedömningar i varje fall utifrån vad socialförvaltningens utredning visar. Lunds kommun har inte några särskilda insatser för dessa individer utan samma regler, kopplat till skyldigheter och rättigheter, gäller för alla. Lunds kommun följer de lagar och riktlinjer som finns.

Samordning, omvärldsbevakning och informationsspridning

Nationellt

I januari 2018 bildades enheten *Centret för våldsbejakande extremism (CVE)* under Brottsförebyggande rådet. CVE övertog då det nationella ansvaret för samordning av arbetet mot våldsbejakande extremism efter Nationella samordnaren som tidigare låg under Regeringskansliet. CVE har ett tydligare utpekat samordnande och utbildande uppdrag avseende VBE. CVE har som ambition att under 2019-2022 besöka alla Sveriges kommuner för att diskutera den lokala lägesbilden. CVE besökte Lunds kommun i april 2019 och har efter sitt besök återkopplat att de är trygga med hur Lund hanterar VBE-frågorna.

Lokalt

Utifrån vikten av bred och nära samverkan gällande VBE-frågor har både Lunds kommun och Lokalpolisområde Lund ha utsedda VBE-samordnare som är Lunds kontaktpersoner mot till Centret mot våldsbejakande extremism (CVE) nationellt och Länsstyrelsen regionalt. Samordnarna har vidare det övergripande ansvaret för omvärldsbevakning och informationsspridning samt tillsammans med socialförvaltningen det övergripande samordnings-ansvaret. VBE-samordnarna ska även ha en konsultativ och vägledande funktion.

Polarisering

Målgrupperna för våldsbejakande extremism använder flitigt olika sociala medier i syfte att sprida sitt budskap samt rekrytera anhängare. Likaså har mediabevakningen och sociala medier spelat stor roll i spridning av information om ämnet våldsbejakande extremism både lokalt, nationellt och internationellt, på gott och ont. Att ämnet har ett stort medialt intresse tillsammans med att ämnet ofta väcker starka känslor har bidragit till polarisering i frågan.

Våldsbejakande extremism och starkt missnöje mot samhället, myndigheter och beslutsfattare är samhällsrisker som kan leda till social oro och/eller missnöje, vilket är grogrund för hat och hot. Med moderna informationsmedier som bärare kan oron/missnöje både uppstå och spridas mycket snabbt över stora och icke närliggande områden, som i sin tur kan leda till hot och hat både mot verksamheter, anställda i sin yrkesfunktion, politiker och ytterst mot vår demokrati.

Lunds kommun accepterar inga former av extremism, hat eller hot! Drabbas anställda eller förtroendevalda kopplat till sin funktion är det viktigt att fånga upp det. I Lunds kommun finns olika former av stödinsatser att tillgå, både psykosocialt och säkerhetsmässigt. Dessa hanteras dock inte inom ramen för denna handlingsplan utan i separata riktlinjer. Om social oro/missnöje inträffar i form av t.ex. upplopp, anlagda bränder eller massiv skadegörelse används tillämpliga krisberedskapsplaner.

Lägesbild och dimensionering av arbetet

Grunden för allt kommunalt arbete mot våldsbejakande extremism är att ha en löpande uppdaterad lägesbild utifrån situationer, område, fenomen, trender, grupper och individer.

Vi vet t.ex. att grogrunden för våldsbejakande extremism är större i särskilt utsatta område än på andra platser, samtidigt som även mindre städer har inslag av problematiken. Med denna kunskap i beaktande blir det än mer viktigt att ta fram lokala lägesbilder, så att både arbetets inriktning och dimensionering följer den lokala lägesbilden på såväl individnivå, som situation- och områdesnivå.

Lägesbilden behöver bestå av både polisens kunskap och information samt av kommunens och övriga parter bilder och observationer i det civila samhället. Likaså måste lägesbilden vara levande vilket kräver kontinuerligt avstämning och uppdatering för att kunna fånga upp både situationer, företeelser och individer.

Nulägesbild

Lägesbilden avseende våldsbejakande extremism har under de senast fyra åren förändrats både internationellt, nationellt och lokalt.

Internationellt perspektiv

Under perioden 2015-2018 var det stort fokus på IS. Men sedan mitten av februari 2019, efter IS nederlag i Syrien, har fokus internationellt flyttats till de läger i norra Syrien där stora mängder europeiska jihadister är tillfångatagna tillsammans med kvinnor och barn. Redan i början av 2019 vädjade USA till de europeiska länderna att man skulle ta hem sina landsmän och åtala dem i deras respektive hemländer. I början av 2021 uppmanade även FN 57 länder, däribland Sverige, att ta hem sina medborgare från läger i Syrien.

Vidare ser vi både internationellt och nationellt en ökad polarisering i samhället i stort. Den politiska instabiliteten har ökat i världen vilket lett till ökad oro i omvärlden. I ett samhälle med social obalans

eller politiskt missnöje finns det alltid en risk för att situationer kan övergå i social oro, dvs. olika typer av aktioner eller angrepp mot demokratin eller på det som samhällets institutioner ser som önskvärt att skydda. De senaste åren har vi t.ex. kunnat se en ökning av aktioner kopplat till extremhögern samt att flertal aktioner utförts av s.k. ensam-agerare, där bl.a. skolor varit arenor för de extremistiska dåden.

Nationellt perspektiv

Med anledning av den förändrade internationella lägesbilden har även Sveriges fokus avseende IS flyttats från att arbeta för att motverka radikaliserings och rekrytering till eventuella återvändare samt huruvida Sveriges kommuner är rustade för att ta emot (om och när) någon eventuellt återvänder. Regeringens ståndpunkt har sedan 2019 varit att Sverige inte avser att hjälpa IS-anhängare med svenskt medborgarskap att komma tillbaka till Sverige. Däremot har ett arbetat skett för att hjälpa de svenska barnen som befinner sig i dessa läger, både genom humanitära sanktioner och genom möjligheten att dessa barn ska kunna komma hem till Sverige. UD uppgav i en intervju (TT 2021-02-21) efter FNs vädjan, att Sveriges linje kvarstår vilket innebär att arbete sker för att få hem de barn som finns i lägren, men inte män och kvinnor utan minderåriga. UD uppger även att om svenska medborgare begått brott så ska de i första hand lagföras där brotten har begåtts.

Lunds kommun

Lunds kommun är inte en särskilt utpekad riskkommun gällande någon av VBE-målgrupperna. Detta innebär dock inte att vi som kommun inte måste arbeta med den lokala VBE-problematiken, men det är viktigt att dimensioneringen av arbetet följer den lokala lägesbilden på såväl individnivå, som på områdes- och situationsnivå, samt att arbetet med universell prevention är fortlöpande i syfte att förebygga problematik och värna vår demokrati.

Lägesbildsavstämning sker löpande varje vecka via SNÖ-möte (Samverkan Narkotika Örat mot marken)) och månadsvis via SIG-arbetsgrupp (Social Insats Grupp). Som en del av lägesbildsarbetet har polisen (LPO Lund) kontinuerliga avstämningar med representanter för polisens INEX-organisation (inhemsk extremism) samt SÄPO (säkerhetspolisen). Detta för att vi ska få en så bred och djup lägesbild som möjligt både kring fenomen och individer samt kunna agera snabbt om vi får indikationer inom VBE-området. Vid senaste mötet (februari 2021) bekräftades den lokala lägesbilden att det generellt sett är väldigt få aktiviteter i de olika miljöerna och bland individer.

Arbetet i Lunds kommun har sedan 2015 följt den internationella och nationella utvecklingen men sedan 2019 syns dock vissa förändringar i den lokala lägesbilden. Öron kring målgruppen våldsbejakande islamistiska extremister har avtagit, medan vi kan se en liten ökning av närvaro av den högerextremistiska vit makt miljön. T.ex. har Nordiska Motståndsrörelsen (NMR) varit närvarande i Lund vid några demonstrationstillfällen, samt har det noterats en ökning av propagandaspridning genom uppsatta klistermaterial med koppling till NMR inom kommunens geografiska område. Under 2019-2020 har det även ägt rum enskilda angrepp mot politiska företrädare som innehållit tecken på att dessa kan ha utförts av personer kopplat till NMR.

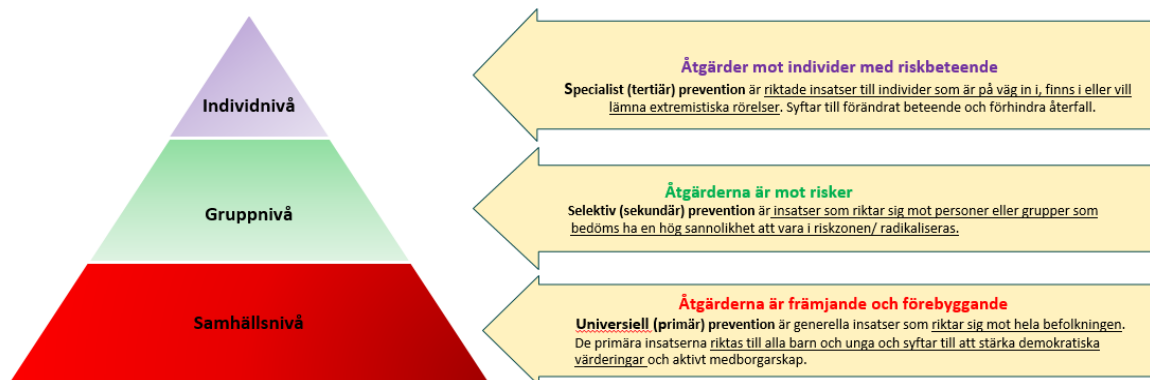
Vidare diskuteras även risken för nya målgrupper som till exempel miljö- och djurrättsextremister. Polisregion syd har numera utsett en särskild samordnare för djurrättsfrågor för att fånga upp de ärenden som kommer på ett bra sätt. Lunds kommun bedöms ha lite/inget av denna problematik i nuläget.

Lokalt kan vi också se att händelser som skett i Lunds kommun de senaste åren till största delen inte utförts av personer som är hemmahörande (boende eller skrivna) i Lunds kommun, men att utförandet av aktionen skett i Lunds kommuns geografiska område. Detta försvårar arbetet kopplat till individerna, då Lunds kommun då inte involveras utan de handläggs i den kommun de är hemmahörande i.

Preventionsnivåer och åtgärder

Den övervägande största delen av det lokala arbetet mot våldsbejakande extremism görs genom förebyggande arbete i form av universell prevention, omvärldsbevakning, kunskapsinhämtning och informationsspridning. Arbetet innefattar också att både förhindra och hantera akuta händelser när de uppstår genom exempelvis att handlägga ärenden som rör område, situationer eller individer som påvisar våldsbejakande tendenser.

Lunds kommuns arbete mot våldsbejakande extremism följer den så kallade **preventionspyramiden** och delas upp i *tre uppdrag*, utifrån de *tre preventionsnivåerna*;

Samhällsnivå

Förebyggande åtgärder på den övergripande nivån (samhällsnivån) kan delas in i långsiktiga universella förebyggande åtgärder, samt mer direkt förebyggande lokala åtgärder.

De långsiktiga universella förebyggande åtgärder innefattar det främjande arbetet som riktas till alla barn och unga, utan hänsyn till riskfaktorer, i syfte att stärka barn och ungas förankring i demokratiska värderingar och aktivt medborgarskap (delaktighet).

De långsiktiga insatserna är t ex att tillse att förutsättningar finns för att lyckas med sin skolgång, att ha framtidstro och en tro på det samhälle vi lever i, för att inte välja en livsstil som står utanför våra demokratiska värderingar. Detta är ett omfattande arbete som i sin mest övergripande form bedrivs på global nivå och nationell nivå.

Exempel på **direkt förebyggande lokala åtgärder** som kommunen ska bedriva är bl.a. informationsåtgärder och vägledning/stöd, i syfte att underlätta tidig upptäckt av signaler som kan tyda på att individer riskerar att välja en extrem våldsbejakande livsstil.

Informationsåtgärder samt vägledning och stöd ska primärt ges till personal i första linjen som möter barn och unga som riskerar att dras in i våldsbejakande extremism. Med *första linjepersonal* menas här de som arbetar med eller på annat sätt kommer i kontakt med barn och unga som kan finnas i riskzonen, exempelvis skolpersonal, fritidsledare, socialarbetare, områdespoliser samt övriga i civilsamhället. I informationsarbete är det viktigt att det tydligt framgår vart man kan/ska vända sig om man har oro, frågor eller är i behov av stöd.

Åtgärder på samhällsnivå

Universell prevention (förebyggande åtgärder)

Den övervägande största delen av det lokala arbetet mot våldsbejakande extremism görs genom förebyggande arbete i form av universell prevention. Skolan, som är den samhällsaktör som möter alla barn och ungdomar, har det övergripande ansvaret för det förebyggande uppdraget att stärka barn och ungas förankring i demokratiska värderingar och aktivt medborgarskap (delaktighet).

Samverkan

- Lokalpolisområde Lund ska ha/har ha en god och upparbetad samverkan med Säkerhetspolisen (SÄPO).
- Lunds kommun ska ha/har i sin tur ha en nära samverkan lokalpolisområde Lund.
- Lokalt ska Lunds kommun (förutom internt) tillsammans med lokalpolisområde Lund samverka med i frågorna berörda, t.ex. sjukvården, psykiatrin, civilsamhället, Lunds universitet och de lokala trossamfunden.
- Lunds kommun ska ha/har tillsammans med lokalpolisområde Lund en upparbetad samverka med Centret för våldsbejakande extremism (nationellt) och Länsstyrelsen Skåne (regionalt).

Samordning, omvärldsbevakning och informationsspridning

Lunds kommun och lokalpolisområde Lund ska ha/har utsedda VBE-samordnare, med följande uppdrag:

- Vara Lunds kontaktpersoner mot Centret mot våldsbejakande extremism (CVE) nationellt och Länsstyrelsen regionalt.
- Övergripande ansvar för omvärldsbevakning, kunskapsinhämtning och informationsspridning
- Övergripande samordningsansvar tillsammans med socialförvaltningen
- Vara en konsultativ och vägledande funktion.

Information och kontaktuppgifter till kommunens och polisens VBE-samordnare ska finnas/finns på kommunens hemsida.

Lokalpolisområde Lund erbjuder Lunds kommuns skolor utbildning i PDV (Dödligt pågående Våld). Utbildningen riktar sig till skolläda och lärare. Utbildningen har genomförts på samtliga av Lunds kommunala gymnasieskolor och fortsätter till de skolor som efterfrågar mer utbildning.

Socialförvaltningen har tillsammans med övriga förvaltningar och lokalpolisområde Lund, utifrån samverkans-metoden SIG, uppdrag att årligen arrangera en föreläsning/sammankomst för berörda tjänstemän i syfte att utbilda och inspirera.

Lägesbild

Grunden för allt kommunalt arbete mot våldsbejakande extremism är att ha en löpande uppdaterad lägesbild utifrån situationer, område, fenomen, trender, grupper och individer.

Som tidigare nämnt sker lägesbildsavstämning i Lund veckovis via SNÖ-möte (Samverkan Narkotika Örat mot marken) och månadsvis via SIG-arbetsgrupp (Social Insats Grupp). Som en del av lägesbildsarbetet genomför dessutom lokalpolisområdet 4-6 möten per år med representanter för polisens INEX-organisation (inhemsk extremism) samt SÄPO (säkerhetspolisen). Detta för att vi ska få en så bred och djup lägesbild som möjligt både kring fenomen samt individer. Eftersom lokalpolis-området har dessa kontaktytor upparbetade kan vi snabbt agera om vi får indikationer inom VBE-området.

Gruppnivå

Åtgärder på gruppnivån (selektiv prevention) riktar sig till grupper av individer utifrån någon form av riskfaktor, i syfte att förhindra att barn och unga i riskzonen radikaliseras.

Ganska ofta blandas dessa åtgärder ihop med de förebyggande åtgärderna, när de i själva verket är *förhindrande åtgärder*. Man kan se skillnaderna mellan förebyggande och förhindrande åtgärder som att förebyggande åtgärder i första hand är inriktade mot att hindra att fler personer blir involverade i våldsbejakande extremistiska miljöer, medan förhindrande åtgärder i första hand är inriktade mot att de som redan är involverade i våldsbejakande extremism inte ska ställa till skada.

Åtgärder på gruppnivå

Selektiv prevention (förhindrande åtgärder)

Arbetet mot våldsbejakande extremism innefattar också att både upptäcka och förhindra händelser kopplat till område, situationer eller individer som påvisar våldsbejakande tendenser. Samtliga aktörer i första linjen (fritids- och fältpersonal, områdespoliser, skolpersonal m.fl.) har ansvar för att utföra selektiv prevention.

Vid oro för barn och unga ska man alltid göra anmälan om oro till socialförvaltningen, för att förhindra eventuell negativ utveckling och i detta fall radikalisering till våldsbejakande miljöer.

Individnivå

Åtgärder på individnivån (specialist prevention) innefattar insatser riktat mot barn och unga som utvecklat ohälsa eller beteendeproblem, i syfte att förändra beteende och förhindra återfall.

I första hand är det viktigt att tillsammans med polisen utreda så att personen inte gjort sig skyldig till brott. Har man det är det i första hand ett ärende för polisen. Parallellt förs även oron vidare som tips till polisens underrättelsetjänst, som både bedömer och hanterar inkommen information samt tar de kontakter som lämpar sig i det enskilda fallet. Även så kallade *orossamtal* kan hållas med den enskilda individen och görs då tillsammans av polisen och socialförvaltningen.

Vid oro för individ/individer ska alltid en orosanmälan göras till socialförvaltningen, som utifrån sitt myndighetsansvar utreder och beviljar eventuella insatser. Lunds kommun har inte några särskilda insatser för dessa individer utan det görs enskilda bedömningar i varje fall utifrån vad socialförvaltningens utredning påvisar. Samma regler, kopplat till både skyldigheter och rättigheter, gäller för alla. Lunds kommun följer de lagar och riktlinjer som finns.

Åtgärder på individnivå

Huvuduppdraget för de individriktade åtgärderna faller till största delen på socialförvaltningen. Socialnämnden ansvarar för att utifrån sitt myndighetsansvar både utreda behov kopplat till risk- och skyddsfaktorer, samt att bevilja insatser för att förhindra negativ utveckling och återfall.

Polismyndigheten har det övergripande ansvaret för att vara brottsutredande.

Individriktade åtgärder hanteras i Lunds kommun inom ramen för samverkansmetoden *Social insatsgrupp* (SIG) vilket är en samverkansmetod med syfte att motverka både kriminalitet och VBE samt underlätta avhopp från kriminella och extremistiska miljöer. Samverkansmetoden SIG har använts i Lunds kommun sedan år 2012 och är väletablerad i kommunens verksamheter. Arbetet sker i nära samverkan mellan lokalpolisområde Lund och Lunds kommun (representerade av socialförvaltningen, kultur- och fritidsförvaltningen, barn och skolförvaltningen, utbildningsförvaltningen inklusive skolhälsovården). Inom ramen för SIG sker kontinuerlig uppföljning (minst månadsvis) av den lokala lägesbilden på såväl individnivå som situation- och områdesnivå. Vid oro för situation/område/fenomen förmedlas detta till samtliga samverkansaktörer i SIG.

Socialnämnden har även huvudansvar för samverkansmetoden Sociala insatsgrupp (SIG). Barn- och skolnämnden, utbildningsnämnden, kultur- och fritidsnämnden och lokalpolisområde Lund har dock, utifrån SIG-samverkansavtal 2019-2022, ansvar för att aktivt delta i arbetet.

Målgruppen återvändare från IS-områden

Säkerhetspolisen (SÄPO) bevakar dessa ärenden och kommer vid eventuell hemkomst både utföra uppsökande verksamhet samt göra orosanmälan till socialförvaltningen i den kommun som berörs.

Övriga åtgärder

Kommunikation

Lunds kommuns arbete mot våldsbejakande extremism kommuniceras med stöd av en centralt framtagen kommunikationsplan med utsedda talespersoner.

Avgränsning vid åtgärder Hat och hot

Lunds kommun accepterar inga former av hat eller hot.

- Drabbas anställda eller förtroendevalda kopplat till sin funktion är det viktigt att fånga upp det. I Lunds kommun finns olika former av stödinsatser att tillgå, både psykosocialt och säkerhetsmässigt. Dessa hanteras dock inte inom ramen för denna handlingsplan utan i separata riktlinjer.
- Om social oro/missnöje inträffar i form av t.ex. upplopp, anlagda bränder eller massiv skadegörelse används tillämpliga krisberedskapsplaner.

Uppföljning

Handlingsplanen ska rapporteras till kommunstyrelsen via Lunds lokala brottsförebyggande råd (LBRÅ). Detta ska göras genom en årlig rapport och sammanställning av arbetet (inklusive genomförda åtgärder).